

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ล้านนาหมายถึง ดินแดน ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนมีศูนย์กลางสำคัญของดินแดนล้านนาคือจากอดีตถึงปัจจุบันคือ เชียงใหม่ในปัจจุบัน^๑ ชาวล้านนานับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่เมื่อครั้งที่พระนางจามเทวีเคลื่อนพลจากละโว้เข้าครองอาณาจักรหริภุญไชยเมื่อ พ.ศ. ๑๒๐๖ พระนางได้พาพระภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎก ๕๐๐ รูปมาด้วย และเมื่อพญามังรายได้ครองเมืองหริภุญไชย เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๑๘๒๔ ก็ได้ยอมรับเอาพระพุทธศาสนาไปด้วย^๒ หลังจากที่พญามังรายได้ตั้งอาณาจักรล้านนา โดยมีเชียงใหม่เป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ แล้วพระองค์มีสัมพันธอันดีกับพ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์แห่งสุโขทัยซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่ราชวงศ์ทั้ง ๒ อาณาจักรมีต่อกัน มีส่วนทำให้พุทธศาสนาในล้านนาเจริญขึ้นมาตามลำดับ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ. ๑๘๑๐ – ๑๘๓๑) ได้ทรงนิมนต์พระสุมนเถระ ชาวเมืองสุโขทัยมาจำพรรษาอยู่ที่วัดสวนดอก ต่อมาในรัชกาลของพระเจ้าสามฝั่งแกน (พ.ศ. ๑๘๔๕ – ๑๘๕๘) ได้มีพระเถระชาวเชียงใหม่และชาวเมืองลพบุรีไปลังกาเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา เมื่อกลับมาก็ได้นิมนต์พระมหาวิกรมพาหุและพระอุดมปัญญาจากลังกามาด้วย โดยได้มาจำพรรษาที่วัดป่าแดง เชียงใหม่ ทำให้สถานการณพระพุทธศาสนาในล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างเห็นได้ชัด

กษัตริย์ราชวงศ์มังรายแต่ละรัชกาลได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการศึกษาของพระสงฆ์เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๘๘๕ – ๒๐๓๐) พระองค์ได้ทรงจัดให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๘ ของโลกขึ้นที่วัดมหาโพธาราม (เจ็ดยอด) เชียงใหม่ เมื่อพ.ศ. ๒๐๒๐ และผลจากการรวบรวมพระเถระที่มีความสามารถในการทำ

^๑ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕.

^๒ อุดม รุ่งเรืองศรี, วรรณกรรมล้านนา. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๖.

ลังคายนานี้ครั้งนั้น ได้ส่งผลให้ในสมัยต่อมา คือ สมัยพระเมืองแก้ว (พ.ศ. ๒๐๓๕ – ๒๐๖๕) เป็นยุคสมัยที่วรรณกรรมล้านนาเจริญรุ่งเรืองสูงสุด พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในล้านนาได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎกอย่างทั่วถึง จนมีความเชี่ยวชาญและแตกฉานในภาษาบาลีเป็นอย่างมากมีพระสงฆ์หลายรูปได้รับเจนาตำราที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและตำราภาษาบาลีไว้มากมาย^๓

นับได้ว่าความเจริญสุดขีดของทางอักษรศาสตร์ได้เริ่มต้นขึ้น ณ จุดนี้ ต่อมาจึงทำให้พระสงฆ์และฆราวาสหันมาศึกษาค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบฉบับของล้านนา โดยเฉพาะเป็นการบ่งบอกและแสดงให้เราได้ทราบถึงความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนความสงบร่มเย็นของแผ่นดินล้านนาในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

วรรณกรรมล้านนามีอยู่มากมายหลายประเภท เช่น สุภาษิต คำว้า คำว้อ คำวธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะวรรณกรรมคำว้อ ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวล้านนา นอกจากกวีได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อความบันเทิงแก่ผู้อ่านและผู้ฟังแล้ว กวีผู้แต่งยังได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และซึมซับไปในตัวอีกด้วยโดยกำหนดบทบาทของตัวละครให้ดำเนินไปตามสภาพแวดล้อม ที่สอดคล้องใกล้เคียงกับเหตุการณ์จริงของผู้ฟังในสมัยนั้น

วรรณกรรมล้านนาที่ได้รับความนิยมมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน หนึ่งในจำนวนนั้นมีเรื่อง **จันต๊ะมา** รวมอยู่ด้วย ซึ่งนับว่าเป็นวรรณกรรมที่เก่าแก่ มีเนื้อหาหลากหลายและได้รับความนิยมแพร่หลายในภาคเหนือเป็นอย่างมาก ใช้เล่าเป็นทำนองต่าง ๆ มาตั้งแต่โบราณ คำว้อเรื่องนี้มีเนื้อหาที่ค่อนข้างยาวและมีโครงเรื่องที่ซับซ้อน กล่าวคือ ในแต่ละเหตุการณ์หลักก็จะมีเหตุการณ์ย่อยต่าง ๆ ซ้อนอยู่ คนล้านนาส่วนใหญ่รู้จักวรรณกรรมเรื่องนี้ในนาม **จันต๊ะมาปู้จี่**^๔

คำว้อล้านนาเรื่องนี้ มีวิธีการถ่ายทอดด้วยภาษาที่เรียบง่ายและเข้าถึงชาวบ้านฉายภาพให้เราได้เห็นเรื่องราวในอดีต วิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของคนล้านนาในสมัยอดีต อีกทั้งได้สอดแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม ทางพระพุทธศาสนาไว้ตลอดทั้งเรื่อง การสอนธรรมด้วยวิธีการแบบนี้มีวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

^๓ ลมูล จันทน์หอม, วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (เชียงใหม่ : สุริวงษ์บุ๊คเซนเตอร์, ๒๕๓๘), หน้า ๖๗.

^๔ ปู้จี่ หมายถึง ปูที่นำมาย่างไฟให้สุกแล้วเอาไปรับประทาน

ผ่านตัวละครและบริบททางสังคมสมัยนั้น โดยอาศัยความบันเทิงเป็นสื่อในการบรรยายธรรม กล่าวได้ว่าวรรณกรรมเรื่อง **จันต๊ะมา** มีเนื้อหาที่จูงใจให้คนได้มีความเพียรพยายามในการดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ โดยไม่ขัดกับหลักในการดำเนินชีวิต และสามารถที่จะนำมาประยุกต์ปรับใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมกล่าวขอล้านนา เรื่อง **“จันต๊ะมา”** เพื่อสืบค้นหาหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสอนหลักพุทธธรรมอะไรให้แก่คนทั่วไป และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วจะได้นำไปเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งเพื่อให้หลักพุทธธรรมเข้าถึงจิตใจของประชาชนได้อย่างไม่ขัดกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ตลอดจนถึงการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้ไว้มิให้สูญหายหรือถูกลืมไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนาเรื่องจันต๊ะมา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนาเรื่องจันต๊ะมา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary Research) เฉพาะในแง่ของหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนาเรื่อง **จันต๊ะมา** ฉบับประเพณีของวิทยาลัยตลอดถึงวิถีชีวิตของคนล้านนาที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนา โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์สอพันกับหลักธรรมในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนาเรื่องจันต๊ะมา มีอะไรบ้าง
- ๑.๔.๒ วิเคราะห์วิถีชีวิตของคนล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวขอล้านนาเรื่องจันต๊ะมา

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมคำขอเรื่อง จันตะมา

วรรณกรรม หมายถึง สิ่งที่นักปราชญ์ได้เขียนขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดหรือเพื่อมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งของกวีล้านนาในที่นี้หมายถึงคำขอเรื่อง จันตะมา

ล้านนา หมายถึง ผู้คนที่อาศัยอยู่ดินแดน ๘ จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน

คำขอ หมายถึง เรื่องราวที่แต่งเป็นบทร้อยกรองที่มีฉันทลักษณ์เป็นแบบเฉพาะของล้านนาใช้ภาษาที่เรียบง่ายเข้าถึงชาวบ้าน

จันตะมา หมายถึง วรรณกรรมคำขอของทางล้านนาที่กวีแต่งขึ้นเพื่อจะฉายภาพเรื่องราวในอดีตทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของคนล้านนา ถ่ายทอดโดยอาศัยความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสั่งสอนผ่านตัวละคร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมล้านนา เพื่อนำพาไปสู่ความเข้าใจ ในด้านที่มาของหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม รูปแบบเนื้อหาสาระและวิถีชีวิตของคนล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมคำขอ

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องประเภทหนังสือ

กุหลาบ มลลิกะมาส ได้กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมมีปรากฏหลักฐานทางกฎหมายครั้งแรกในพระราชบัญญัติคุ้มครองศิลปะ และวรรณกรรม พ.ศ. ๒๔๗๔ วรรณกรรมมีความหมายที่ใช้กันเป็นที่เข้าใจทั่วไป ๒ นัย คือ

๑. ความหมายใกล้เคียงกับวรรณคดีในความหมายอย่างกว้าง คือ หมายถึงสิ่งที่เขียนขึ้นประพันธ์ขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด เพื่อความหมายใด ไม่เน้นการแสดงออกว่ามีคุณค่าทางอารมณ์หรือไม่

๒. หมายถึงที่เขียนขึ้น ประพันธ์ขึ้นเรื่องหนึ่ง ๆ ด้วยภาษาใดภาษาหนึ่ง ในสมัยหนึ่ง หรือในบ้านเมืองแห่งหนึ่ง ๆ เป็นรายเรื่องไป เช่น ใช้ว่าวรรณกรรมร่วมสมัย วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ คำว่า วรรณกรรมมีความหมายเป็นกลาง ๆ ไม่ประเมินคุณค่า จึงไม่เหมือนกับวรรณคดีในความหมายอย่างแคบ วรรณกรรมที่แต่งดีได้รับความยกย่องจากคนทั่วไป จึงเรียกว่าวรรณคดี คุณสมบัติที่ทำให้วรรณกรรมและวรรณคดีต่างกัน คือ วรรณศิลป์ หรือ ศิลปะแห่งการเรียบเรียง^๕

ลมูล จันทรหอม ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนาว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวรรณกรรมท้องถิ่นชนิดที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนา ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคม ความศรัทธาในศาสนาก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานด้านอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ส่วนวรรณกรรมนั้น นับว่าได้มีส่วนรับใช้สังคมในด้านการสั่งสอนอบรมผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศาสนา เช่น ในศาสนาพุทธของเรามี ชาดก ซึ่งถือประดุจเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญที่จะอธิบาย ธรรม ที่เป็นนามธรรมให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น นอกจากชาดกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกแล้ว วรรณกรรมชาดกท้องถิ่นยังมีส่วนช่วยให้ล้านนามีชาดกนอกนิบาตที่พระภิกษุล้านนาได้รจนาขึ้นโดยเลียนแบบนิบาตชาดกอีกมากมาย เช่น ปัญญาสชาดก ซึ่งเป็นชาดกถึง ๕๐ เรื่องด้วยกัน และนอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกรวมแล้วเกือบ ๒๐๐ กว่าเรื่อง โดยเฉพาะปัญญาสชาดกถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญ ๆ ต่อมาอีกเป็นอันมาก^๖

วรรณกรรมล้านนา คือ ผลงานทางภาษาทั้งที่เป็นมุขปาฐะ และลายลักษณ์อักษรของชาวล้านนาที่ได้ช่วยกันผลิตสืบทอด ยึดถือ และเป็นแนวทางการปฏิบัติในสังคม จนกลายเป็นค่านิยมที่ยอมรับกันมีส่วนช่วยเหลือหลอมบุคคลในสังคมล้านนาให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิต โดยส่วนรวมของล้านนา^๗

^๕ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๖ ลมูล จันทรหอม, วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (เชียงใหม่ : สุริวงษ์บุ๊คเซนเตอร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

วรรณกรรมท้องถิ่นของไทยมักมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันเฉพาะรายละเอียดด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่ผิดแผกแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้าง ที่เห็นเด่นชัดก็คือการใช้ภาษาประจำถิ่น และร้อยกรองประจำถิ่น วรรณกรรมล้านนาอาจจะแบ่งประเภทได้ดังนี้

๑. วรรณกรรมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่

ก. นิทาน

ข. ลำานวน พังเพย สุภาษิต และคำเกี้ยวสาว

ค. ปริศนาคำทาย

ง. เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น และเพลงพื้นบ้าน

วรรณกรรมล้านนาประเภทนี้อาศัยการถ่ายทอดกันด้วยปากเปล่าเป็นหลักสำคัญ

๒. วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่

วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ที่มีผู้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและวรรณกรรมที่กวีผู้สร้างผลงานได้จารึกไว้ด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขามและอักษรไทยนิเทศแล้วมีผู้คัดลอกสืบทอดมาโดยผ่านทางภาษาหนังสือเป็นหลัก อาจแบ่งประเภทได้ ดังนี้

ก. วรรณกรรมศาสนา

ข. วรรณกรรมนิราศ

ค. วรรณกรรมประวัติศาสตร์ กฎหมายและตำนาน

ง. วรรณกรรมเพื่อสังคมประเพณี และพิธีกรรม

จ. วรรณกรรมคำสอน

ฉ. วรรณกรรมเพื่อความบันเทิง

พรทิพย์ ชังธาดา ได้กล่าวในวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึงวรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะ (ใช้ถ้อยคำเล่าสืบท่อ ๆ กันมา) และลายลักษณ์ (บันทึกในวัตถุต่าง ๆ เช่น ในใบลานและบันทึกในกระดาษที่เรียกว่า สมุดไทย สมุดข่อย เป็นต้น) วรรณกรรมเหล่านี้ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทยโดยคนท้องถิ่นนั้นเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา รูปแบบบันทึก

^๔ อ้างแล้ว, หน้า ๘.

เป็นไปตามความนิยมของท้องถิ่น ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ วรรณกรรมท้องถิ่นมีในทุกท้องถิ่นของประเทศไทย เช่น ท้องถิ่นใต้ ท้องถิ่นเหนือ ท้องถิ่นอีสาน ท้องถิ่นภาคกลาง^๙

ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น

๑. ชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่
๒. กวีประพันธ์ ส่วนมากคือพระภิกษุ และชาวบ้าน
๓. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่น เป็นภาษาที่เรียบง่ายมุ่งการสื่อความหมายกับผู้อ่านส่วนใหญ่
๔. เนื้อเรื่องมุ่งให้ความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกธรรมของพุทธศาสนา
๕. ค่านิยมยึดแบบปรัชญาแบบชาวพุทธ

ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

แบ่งวรรณกรรมท้องถิ่นโดยทั่วไปตามลักษณะการถ่ายทอดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. วรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการเล่าสืบต่อกันมา วรรณกรรมประเภทนี้ ได้แก่ ประเพณีต่าง ๆ นิทาน การแห่ขบวน คำขวัญ ภาษิต ปรีชา พญา เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น เป็นต้น

๒. วรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ วรรณกรรมที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีทั้งลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ส่วนใหญ่จะจารลงไว้ในใบลาน^{๑๐}

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ได้ศึกษาและแบ่งวรรณกรรมล้านนาออกตามรูปแบบของวรรณกรรมต้นฉบับที่ปรากฏในล้านนานั้นเรียบเรียงด้วยภาษา ๒ ภาษา ได้แก่ วรรณกรรมที่แต่งหรือเรียบเรียงเป็นภาษาบาลีประเภทหนึ่ง และที่แต่งด้วยภาษาท้องถิ่นล้านนาอีกประเภทหนึ่ง และกล่าวถึงลักษณะนิยายในการแต่งวรรณคดีล้านนาว่า การแต่งวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาในล้านนานั้นมีลักษณะหรือธรรมเนียมในการแต่งที่คล้ายคลึงกัน^{๑๑}

^๙ พรทิพย์ ชังธาดา, วรรณกรรมท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๑๑} ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, แนะนำวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา: ในรายงานสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมล้านนา เล่ม ๑, (๒๕๒๓), หน้า ๑๑๔ – ๑๑๖.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กาญจนา ฐิติปัญญาวัฒน์ ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์การกำเนิดในลักษณะเหนือธรรมชาติของตัวละครสำคัญในวรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนอกนิบาตล้านนาหลายเรื่องมีการกล่าวถึงกำเนิด ในลักษณะเหนือธรรมชาติของตัวละครสำคัญในลักษณะต่าง ๆ กัน การกำเนิดในลักษณะเหนือธรรมชาติที่ปรากฏ เริ่มตั้งแต่ก่อนตัวละครสำคัญถือกำเนิด กล่าวคือ มารดาบำเพ็ญศีลภาวนา หรือมีวิธีการปฏิสนธิที่ไม่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างออกไป เช่น มารดาตั้งครรภ์เพราะได้ดื่มกินส่วนสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุรุษเพศ ได้แก่ น้ำปัสสาวะของสัตว์ เหยื่อไคล น้ำอสุจิ และผลไม้ที่คายออกมาจากปาก การกำเนิดในลักษณะเหนือธรรมชาติอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ขณะมารดาตั้งครรภ์ มักจะฝันถึงเหตุการณ์อัศจรรย์ต่าง ๆ เช่น ฝันว่าพระอินทร์นำลูกพลับทองลงมาให้กิน มีพระอาทิตย์กับพระจันทร์ลอยลงมาจากฟ้า ลงมาสู่เมืองที่ตัวละครจะมาถือกำเนิดพระอาทิตย์กับพระจันทร์มีดครีมี มีน้ำค้าง และเมฆหมอกเกิดขึ้น เกิดสุริยุปราคา เป็นต้น^{๑๒}

โชมลี แสนจิตต์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องจันทมาต ผลการศึกษาพบว่า ปัญญาสชาดกประกอบด้วยนิทาน ๒ ประเภทใหญ่ ได้แก่ นิทานศาสนาหรือนิทานทางธรรม ซึ่งมุ่งแสดงจริยธรรมทางพุทธศาสนา และนิทานทางโลก ซึ่งมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชีวิต ความรัก ความริษยา การผจญภัยซึ่งชาดกแต่ละเรื่องอาจจะจัดอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือทั้งสองประเภทก็ได้ สำหรับเรื่อง จันทมาตชาดกนั้น จัดอยู่ทั้งสองประเภท คือ ประเภทนิทานทางศาสนา เป็นชาดกที่มุ่งแสดงถึงความกตัญญูต่อบิดามารดาของพระโพธิสัตว์ รวมทั้งเป็นนิทานทางโลกที่กล่าวถึงความรักที่พลัดพรากจากกันของตัวเอก การผจญภัย เป็นต้น^{๑๓}

ดุยฉิพนธ์ พจิ ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง ควายสามเขาว่าชาดกเป็นเรื่องที่แบ่งถึงมิติเวลาอันเป็นเครื่องแสดงว่าพระโพธิสัตว์ ได้ผ่านความเพียรพยายามในการบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ก่อนที่จะเป็นพระพุทธเจ้า และเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าการเข้าสู่ความเป็นพระพุทธเจ้านั้นเป็น

^{๑๒} กาญจนา ฐิติปัญญาวัฒน์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การกำเนิดในลักษณะเหนือธรรมชาติของตัวละครสำคัญในวรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๕, หน้า ๑.

^{๑๓} โชมลี แสนจิตต์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องจันทมาต”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่), ๒๕๓๕, หน้า ๓.

เรื่องยากลำบากสำหรับคนธรรมดาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นต่อ “โพธิญาณ” เพื่อให้เข้าถึง ต้องมีความอดทนเป็นอย่างมากต่อความทุกข์ยากและสิ่งยั่วชวนต่าง ๆ^{๔๔}

พระครูธรรมธรรสารสุมนต์ (คำพัน ญาณวีโร) ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมของพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ผลการศึกษาพบว่าภิกษุได้นำพุทธธรรมมาใช้ในวรรณกรรม โดยผ่านตัวละครเป็นผู้เล่าอธิบายหลักธรรมสอดแทรกเพื่อชี้ให้เห็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลของการปฏิบัติตลอดทั้งผลของการที่ไม่ปฏิบัติตาม ทางด้านคุณธรรม การแสดงความรักปรองดอง การบำเพ็ญเพียร การเสียสละและความสันโดษ ส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่ปรากฏนั้นมีความกตัญญู ความรักความเมตตา ทศพิธราชธรรม ศีลธรรมและกัลยาณมิตร ด้านอิทธิพลของวรรณกรรมมีต่อชีวิตจริงในการดำเนินชีวิต ความเชื่อเรื่องบาปบุญ การเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อที่ว่าเมื่อทำบุญแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์และได้พบพระนิพพานในอนาคต และเรื่องความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การเสี่ยงโชค ความช่วยเหลือจากภูตผี หลักธรรมที่ปรากฏนั้นมีการแสดงผลของหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องกรรม อริยสัจ ความประมาท ความกตัญญู อกุศลมูล และพระนิพพาน^{๔๕}

พระมหาบุญเรือน ปภุจโก (พิลาพันธ์) ได้ทำการวิจัย “กรณีศึกษาแนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลของการวิจัยพบว่าเมตตา เป็นหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาทั้งในระดับพื้นฐาน คือทำให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียนกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับกลาง คือช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ หมดกิเลส ลดปัญหา ขจัดความทุกข์ให้เบาบางมีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและสังคมส่วนรวม ระดับสูง คือทำให้คนหมดตัวตน หมดกิเลส หมดปัญหาไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจหมายถึงการบรรลุพระนิพพาน และยังได้กล่าวถึงความเกิดขึ้นแห่งเมตตาว่าเกิดได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย วาจาและใจ เมตตาอาจก่อให้เกิดโทษได้หากถูกกิเลสครอบงำที่

^{๔๔} ดุษฎีพันธ์ พิจิ, “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่องควายสามขา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๐, หน้า ๑๔.

^{๔๕} พระครูธรรมธรรสารสุมนต์ (คำพัน ญาณวีโร), “ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมของพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗, หน้า บทคัดย่อ.

ปราศจากปัญญาควบคุม พร้อมทั้งกล่าวถึงอานิสงส์ที่จะได้จากการเจริญเมตตาต่อเนื่องทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากตายไปแล้ว เช่นไปบังเกิดในพรหมโลก เป็นต้น^{๖๖}

พระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนันท์) ได้ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในคำกลอน ผลของการศึกษาพบว่า จริยธรรมที่ปรากฏในคำกลอน มี ๒ ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีตและจริยธรรมด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคำกลอนพบว่า คำกลอนจะกล่าวถึงคำสอนในเรื่องบุญกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ สิล ทาน พระศรีอริยเมตไตรย อบายมุข ความกตัญญู และไตรลักษณ์(เน่นอนิจจา) จริยธรรม ด้านจารีต คำกลอนจะเน้นจริยธรรมของบุคคลในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติมากกว่ากลุ่มบุคคลอื่นจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คำกลอนจะเน้นคำสอนในเรื่องบุญกรรมมากกว่าคำสอนข้ออื่น ๆ คำกลอนมีวิธีสอนจริยธรรม ๖ วิธี คือ สอนอย่างตรงไปตรงมา สอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบ สอนโดยการใช้โวหารเปรียบเทียบ สอนโดยอ้างสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อกัน สอนโดยวิธีกล่าวประชดประชันและสอนโดยใช้ผญาภาษิต^{๖๗}

พระมหาสมชัย สิริวิฑูณโน (ศรีนอก) ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย ผลการศึกษาพบว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสาระเกี่ยวกับสังคม และวิถีชีวิตของชาวชนบทไทยสะท้อนให้เห็นความเชื่อโดยทั่ว ๆ ไปของสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่พบมากในเพลงลูกทุ่ง ความเชื่อในเรื่องบุญกรรมได้บรรเทาความรุนแรงของปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ซึ่งถึบตัวห่างออกจากกันมากขึ้นทุกทีนั้น เพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็น “เอกลักษณ์ของคนไทย” อย่างหนึ่ง คือ ความเชื่อในเรื่องบุญ กรรม เรื่องชาติก่อนชาติหน้า ความเชื่อในเรื่องเหล่านี้แม้จะไม่ใช่วิทยาศาสตร์แต่นับเป็นข้อปลอบใจคนจนยามสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญยังสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยส่วนมากยังขาดกลไกที่นำมาซึ่งความเสมอภาคและยุติธรรม^{๖๘}

^{๖๖} พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๗} พระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนันท์), “จริยธรรมที่ปรากฏในคำกลอน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๘} พระมหาสมชัย สิริวิฑูณโน (ศรีนอก), “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.

พระสมชาติ จิตฺตปญฺโญ (เครือ้อย) ได้ศึกษาจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องอ้ายร้อยชอด ผลการศึกษาพบว่าหลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องอ้ายร้อยชอด ประกอบด้วยจริยธรรม ๓ ชั้นจริยธรรมชั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และจริยธรรมชั้นสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ ผู้แต่งเน้นการสอนจริยธรรมในระดับชั้นต้น และชั้นกลาง เนื่องจากมีความง่ายสำหรับชาวบ้านที่จะปฏิบัติ จริยธรรมระดับสูงเรื่องของมรรคมีองค์ ๘ เพื่อการบรรลุพระนิพพาน เรื่องอ้ายร้อยชอดสะท้อนให้เห็นคุณค่าของสังคมล้านนาในอดีต ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างของสังคม แต่ก็ไม่เกิดปัญหาในเรื่องความขัดแย้ง เนื่องจากได้รับการขัดเกลาจากจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีจึงนับว่าเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ามากในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นสื่อช่วยขัดเกลาจริยธรรมให้สังคม^๕

พระมหาวัฒน์ วฑฺฒนสุริ ได้ศึกษาคำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภายิตล้านนา ผลของการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของล้านนาชนทุกระดับชั้น ซึ่งชาวล้านนาผู้มีภูมิปัญญา ได้น้อมนำเอาคตินิยมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมเรื่องจิตวิญญาณที่ยังคงเหลืออยู่มาสอดคล้องผสมผสานกันโดยใช้ภาษาพื้นเมือง ผ่านสื่อวรรณกรรมทั้ง ๒ ประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ หรือสุภายิตล้านนา พร้อมทั้งยกตัวอย่างที่คนรู้เห็นเข้าใจได้ง่าย ๆ ด้วยการแก้ไขและประยุกต์ด้อยคำให้มีการสัมผัสสอดคล้องกัน ส่วนลักษณะของคุณธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น มีความแตกต่างกันไปตามเนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ของการนำเอาไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นสื่อส่งเสริมกระตุ้นเตือนสติให้เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมพร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้ถูกต้องตามหลักคุณธรรมและกฎหมายที่สังคมพึงประสงค์ พระพุทธศาสนาที่ยังรากลึกแห่งศรัทธาลงบนแผ่นดินล้านนา ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงเนื้อแท้แห่งสังฆธรรมคำสั่งสอน ที่ยังคงยืนหยัดตอบปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของมวลมนุษย์ซึ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านวัตถุและจิตใจแก่ชาวล้านนา พร้อมทั้งยังเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาที่งดงาม มาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน^๖

^๕ พระสมชาติ จิตฺตปญฺโญ, “จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องอ้ายร้อยชอด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^๖ พระมหาวัฒน์ วฑฺฒนสุริ, “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภายิตล้านนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

จากเอกสารและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาวิจัยได้ที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปศึกษาวิจัยในบทต่อ ๆ ไป

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกและหลักฐานเอกสารที่ปรากฏในท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ๑.๗.๑ ค้นหาข้อมูลและขอคำปรึกษา
- ๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลและเอกสารงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๗.๓ ศึกษา และวิเคราะห์
- ๑.๗.๔ เรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมคำวชเรื่อง จันต๊ะมา
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตของคนล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมคำวชเรื่อง จันต๊ะมา